

Kortversion

Lokal åtgärdsplan för Likan-systemet

En lokal åtgärdsplan för Likans avrinningsområde har arbetats fram under 2021 i ett samverkansprojekt mellan Klarälvens vattenråd (huvudman), Torsby kommun och Dalby Fiskevårdsområdesförening. Projektet har fått stöd genom LOVA-bidrag från staten. Anders Nillroth Torsby kommun har varit projektledare och Anna Sjörs Klarälvens vattenråd har sammanställt till rapport.

Åtgärdsplanen är uppdelad i fyra delar, del 1 huvuddokument och del 2 till 4 för de olika delområdena: Nedre Likan, Långlikan samt Tvärlikan. Åtgärdsprogrammet finns tillgängligt på Klarälvens vattenråds hemsida www.klaralvensvattenrad.se.

Foto Stenkilsmuren vid Långavsågen, mars 2021 Foto Ulf Bengtsson

Lokal åtgärdsplan för Likans avrinningsområde i Torsby kommun

Under 2021 har Klarälvens vattenråd arbetat med att ta fram en lokal åtgärdsplan över Likans avrinningsområde. För detta arbete har Klarälvens vattenråd fått LOVA-bidrag från staten. Våra samarbetspartner i projektet har varit Dalby FVOF samt Torsby kommun som stått för allt fältarbete inkl. elfisken. Vi har under framtagandet av åtgärdsplanen även haft dialog med enskilda markägare, kultur och naturvårdsavdelningen på Länsstyrelsen samt Klarälvens flottningsförening och Värmlands kalkningsförbund.

Om älven

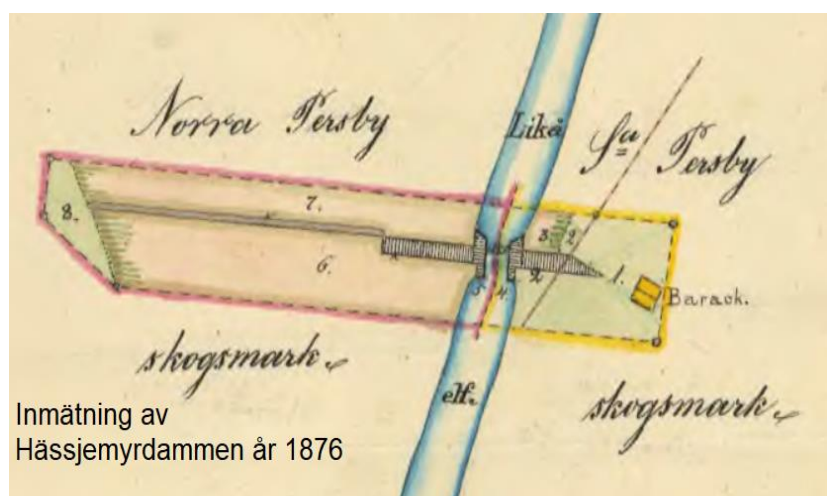
Likan är ett av de större biflöden till Klarälven i norra delarna. Det är en älv med mycket höga natur- och kulturvärden och en stor del är Natura 2000-område. Utredning om reservatsbildning pågår. Öringstammen är högt klassad och finns i hela systemet, delvis fragmenterad av naturliga hinder men även av nedsprängda vattenfall, två dammar samt flera vägtrummor. Älven är sedan tidigare i stora delar biotopåtgärdad, men förbättringar kan

göras. Idag finns endast två dammar som utgör vandringshinder kvar. På 1990-talet byggdes en fisktrappa vid Likåfallet som inte har den funktion som eftersträvas.

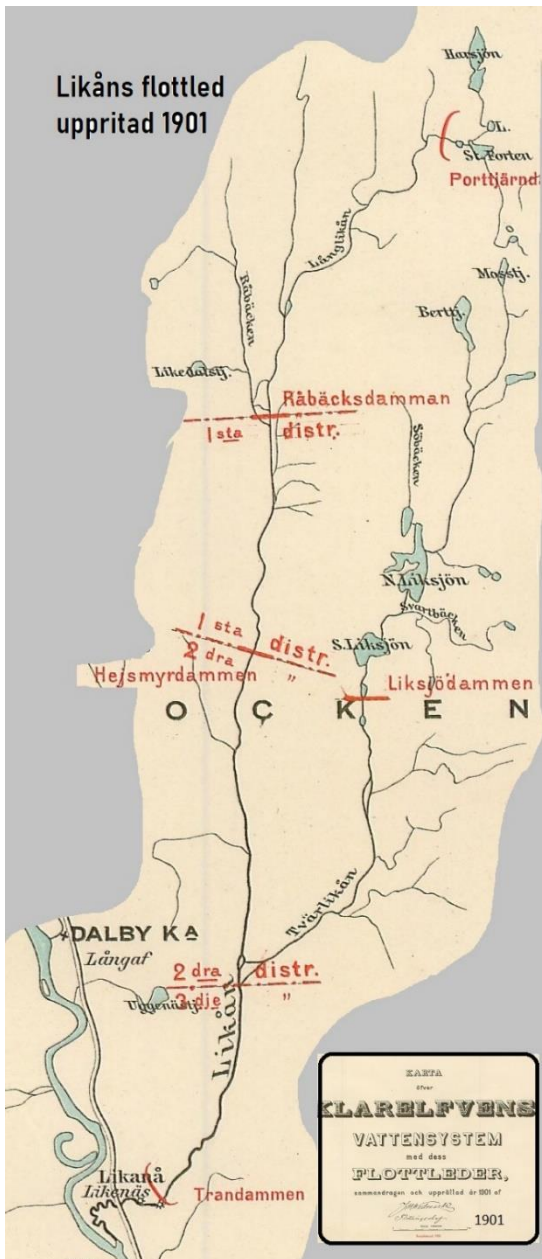
Klarälven skall hysa enbart naturreproducerad lax och öring av de egna stammarna. En viktig del i detta är att genom biotopvård och återställning av flottledsrensningar utveckla Likans mynningsområde, där Klarälvsaxen går upp för att leka. Om Lax och öring tidigare har vandrat uppför fallet är idag inte klagt, men äldre kartor visar att fallet var uppdelat i flera fåror, vilket gör detta intressant att studera vidare.

Före flottningen

I nedre delen finns Värmlands tätaste fångstgropssystem, en del gropar daterade ända till yngre stenåldern. Kolnings- och blåstergropar från vikingatid minner om gårdarnas järnframställning baserad på myrmalm. Vattnets kraft har tagits tillvara på olika sätt – först i skvaltkvarnar, sedan i Likåns järnbruk, i sågverk, stickhyvel och större kvarnar. Två bygdesågar fanns på 1800-talet i Långlikan och Tvärlikan – Ransbysågen och Långavsågen. Den lilla timrade dammen vid Pörtensjöarna har gamla anor och utgör idag ett mindre vandringshinder vid låga flöden, Sannolikt fanns många fler slätterdammar – namn som Hejsmyren, Dammyren och Dammbäcken minner om detta och rester i naturen kan skönjas.

Inmätning av Hässjemyrdammen år 1876

Likåns flottled
upprättad 1901

Flottningsepoken

Under flottningsepoken från tidigt 1800-tal fram till 1950 gjordes stora ingrepp i älven. Fyra hålldammar för flottningen har funnits: Trandammen, Hejsmyrdammen, Råbäcksdammen samt Liksjödammen. Fallen sprängdes ner för att minska risken för timmerbröten. Många vackra stenkilsmurar finns kvar efter flottningen, särskilt spektakulär är den vid Långavsågen (Tvärlikan). Kulturminnen efter flottningen är ännu inte inventerade, vilket vi önskar ska ske i närtid.

I samband med flera större biotopvårdsåtgärder togs Trandammen bort och fri passage byggdes genom Råbäcksdammen. Fisktrappa i Likålfallet byggdes 2001-2003. Hejsmyrdammen står kvar utan sättrar, där har naturen själv gjort ett omlöp. Dammen vid Liksjöarna är ända kvarvarande större vandringshindret från flottningstiden.

Biologiska värden

I nedre Likan, nedanför fallet, finns fina lövskogsbiotoper med översvämningssytor som kan utvecklas ytterligare. Där Tvärlikan rinner i kanjon finns speciella miljöer. I övre Långlikan finns mycket höga naturvärden, här är älvsträckorna i stort sett orörda.

Besöksmål

Torsby kommun har ställt i ordning badplats och informationstavlor vid Likålfallet som är ett populärt besöksmål. Vi ser stor potential att utveckla hela Likan som ett "älvresa" med hänvisningar från vägen ner till älven vid olika "hot-spots" som kan förklaras med informationsskyltar. Dalby FVO erbjuder Put & Take fiske i Liksjötjärnen.

Målsättning med åtgärdsplanen

Våra förslag på åtgärder syftar till att hjälpa upp den naturliga reproduktionen av öring och i nedre delen lax, genom biotopvård och återställning av flottledsrensningar. Vi vill öppna upp en sidofåra i Likålfallet för att se om en naturlig vandringsväg för större laxfisk en gång har varit möjlig. Vi vill genom några enklare åtgärder i trappan testa om laxfisk hittar upp. Vi vill skapa en älvmiljö så nära den ursprungliga som låter sig göras samtidigt som minnen av flottningen lyfts fram och förklaras.

Högst prioriterat är att återställa mynningsområdet till gagn för lax och harr, åtgärda fiskväg genom två vandringshinder (Liksödammen och Pörtendammen) och i samband med det göra förbättrade biotopåtgärder. Lika högt prioriterat är att kulturinventera och synliggöra älvens "hotspots" i en "Älvresa". Torsby kommun kan vara huvudman för dessa åtgärder med bistånd från Klarälvens vattenråd, Länsstyrelsen, bygdeföreningar och fiskevårdsföreningarna.

Åtgärder i korthet

Vi har sammanställt historiska data, data om fisk, bottenfauna, kalkning och vattenkemi. Vi har letat fram gamla avtal och domar. Vi har gått igenom vattenmyndighetens biotopkartering av området och fördjupat den vid vissa sträckor. Vi har elfiskat på 13 lokaler i systemet, främst i mindre biflöden. Vi har gjort en översiktlig besiktning av fisktrappan vid Likans utlopp nere vid Likenäs. Vi har i detalj studerat mynningsområdet. Vi har inventerat 24 vägtrummor vid de större biflödena.

Utifrån dessa undersökningar har vi tagit fram en lång lista på åtgärder, 24 lokaler berörs. Här presenteras de i korthet. Detaljer finns i åtgärdsprogrammets delar nr 2-4, på Klarälvens vattenråds hemsida: www.klaralvensvattenrad.se

Åtgärdslista för Likansystemet

Vi föreslår att en inventering av flottledsminnen görs av en expert – gärna i närtid i samband med den nya biotopkarteringen som ska ske 2022. Syftet är att bättre märka ut och förklara de många gånger spektakulära anordningar som finns i älven. I samband med detta bör en kryptogaminventering ske, då det finns god chans att hitta rödlistade mossor på gammalt trävirke som finns i anslutning till vatten efter flottningen.

Älven har delats in i följande delar:

Nedre Likan – fokus utveckla mynningsområdet

1. Mynningsområdet, från Klarälven till Trandammen.
2. Ovan Fallet, från Trandammen till Nybron.
3. Från Nybron till Tvärlikan.

Långlikan – fokus biotopvård

4. Nedre Långlikan, från Tvärlikamunnen till Råbäcksdammen.
5. Övre Långlikan
6. Råbäcken.

Tvärlikan – fokus fiskväg genom Liksjödammen

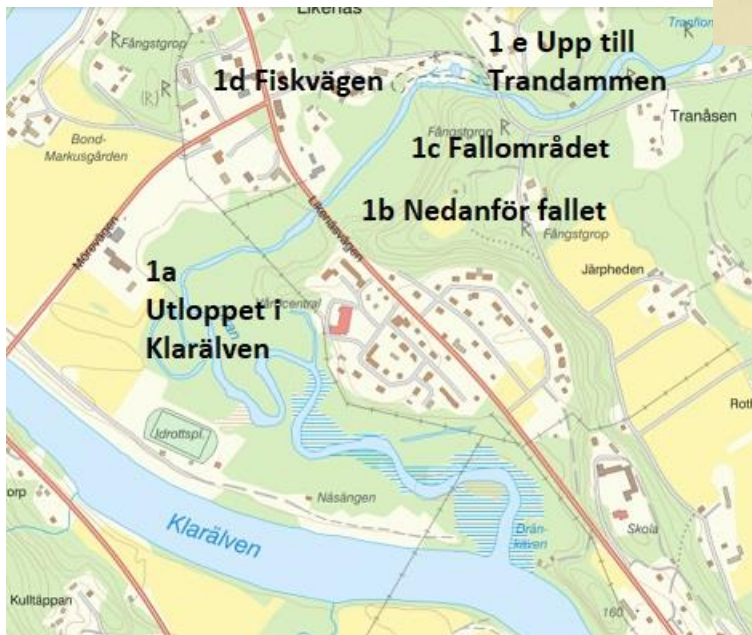
7. Tvärlikan från Tvärlikamunnen till Liksjödammen
8. Området kring Liksjöarna
9. Bertjärnsbäcken.

Nedre Likan

För detaljerad utredning hänvisas till Åtgärdsplanen, del 2. Laga skifte år 1841 t.h. visar Likans mynning, vilket kan jämföras med dagens uträtade älv.

1a Utloppet i Klarälven: Återför block till älvfåran för att förstärka laxens lek- och uppväxtmöjligheter. Lekbottnarna behöver "luftas" i samband med denna åtgärd.

1b Nedanför fallet : Återför delar av stenvallarna till älven så att den kan breda ut sig till det mycket större område som fanns innan flottningen.

1c Fallområdet: Öppna upp södra sidofallet genom att gräva in i den avstängning som är gjord i höjd med överdelen av fallet. Se karta från 1841 .

1d Fiskvägen.
Fiskvägen måste diskuteras i ett större sammanhang innan beslut om åtgärder.

Börjar med att renovera nedre delen av trappan och då bygg en viloplats som kan användas som fiskfälla. Tröskla upp vid trappans utlopp så att fisken lätt kan hitta ingången. Öka vattenflöde (lockvatten) genom trappan. Om det skulle visa sig att detta fungerar kan renovering av övriga delar ske, enligt vår detaljerad plan.

1e Från fallet till Trandammen: Nedre delen av denna sträcka behöver tillföras grovt blockmaterial för att bättre bryta isär isbildningar. Närmare Trandammen kan älven breddas genom att öppna en sidofåra och tillföra mer blockmaterial som finns på sträckan.

Åtgärdsförslag 2a Strax uppströms Trandammen Återför delar av vallarna strax uppströms Trandammen och återställ älven i dess ursprungliga bredd. Uppluckra stenbotten för att skapa ett rent grus samt återskapa trösklar så att sidofåror förses med vatten.

Åtgärdsförslag 2 b Blockdelen upp mot Nybron. Nedre delen av denna sträcka förbi vältplatsen kan förbättras betydligt och här finns gott om material att återföra till älven. Övre halvan är fin och behövs inte åtgärdas förutom en sidofåra strax nedströms Nybron som bör öppnas.

Sträcka 3. Nybron-Tvärlikamunnen Ingen åtgärd behövs.

Långlikan

För detaljerad utredning hänvisas till Åtgärdsplanen Del 3 Långlikan

4a. Från Tvärlikamunnen till Hallknölsvägen. Detta är en sträcka på ca 1600 m varav nedre delen, 900 m har flera "sidofårar" som idag är bortkopplade. Älven kan breddas genom att öppna vallarna. Materialet kan användas för att säkra inflödet till sidofårorna.

4b. Norr om Dammälvens inlopp. Denna sträcka är delvis fint åtgärdad men det behöver förbättras med en punktinsats ca 75 m norr om Dammbacken där en sidofåra är stängd. Här finns vallat material att bredda älven med. I den övre delen av sträckan behövs fyra punktinsatser: bredda älven och öppna en stängd sidofåra.

4c. Området vid Svartbäckens mynning. Denna sträcka är strömmande och delas av flera lugna partier. Ingen åtgärd föreslås

4d. Från Tronsflon till Hejsmyrdammen. Naturen har själv ordnat ett omlöp väster om den mäktiga dammkonstruktionen. Dammen bör bevaras.

4e. Från Hejsmyrdammen till naturreservatet Digerbergets gräns. Denna sträcka är fint iordningställd och här behövs endast en punktinsats i den nedre delen som har potential att bli ett mycket fint lekområde. Detta kan ordnas genom att öppna vallen och använd delar av materialet till

ståndplatser i och omkring lekområdet och lufta lekgruset.

4f. Från Digerbergets naturreservat till Råbäcksdammen. Denna sträcka är mycket fin och åtgärder bra utförda. Den enda åtgärd som behöver göras är att ställa iordning lekområdet där Orrhammarsbäcken mynnar i Långlikan. Material finns som kan brukas till att skapa ståndplatser och turbulens i den lekbotten som behöver luftas.

Område 5, Övre Långlikan är inte flottledsrenad och har höga naturvärden. **Fiskväg genom Pörtendammen** kan åtgärdas genom upptröskling nedströms. Den är ett onödigt vandringshinder i den i övrigt mycket orörda miljö. Detta är högt prioriterat, men bevara den timrade dammen som är ett fint kulturminne. I området kring Averåkojan är **skogsmarken utdikad**. Vi föreslår att markägaren ser över möjligheten att stänga en del av dessa diken för att skapa en mer naturlig vattenföring i Averåbäcken.

Område 6, Råbäcken. Ingen åtgärd föreslås. Ingen flottledsrensning har gjorts här.

Tvärlikan

För detaljerad utredning hänvisas till Åtgärdsplanen Del 4 Tvärlikan

7a. Från Tvärlikamunnen till första naturliga vandringshindret. Den nedersta sträckan, ca 600 m är hårt rensad upp till första naturliga fallet. Återför material till älven som finns längst hela sträckan om det är möjligt, då framkomligheten med maskin kan vara mycket svår. Uppströms bron har älven varit bredare vilket vi vill återställa för att sedan gå upp mot första vandringshindret i den smalare passagen. Strax nedanför fallet finns en mycket stor ansamling av rensat material som kan användas för att återställa höljan i ett ursprungligare skick.

7b. Från första definitiva vandringshindret till 400m uppströms Sågkojan. Sträckan är väldigt påverkad av flottningsrensningen med sprängningar. Vår bedömning är att det inte är möjligt att återställa och att sträckan naturligt varit fragmenterad för öringen. Här vill vi lyfta fram kulturmiljöerna – t.ex. den mycket fina stenkilsmur strax uppströms Långavssågen.

7c. 400 m norr om Sågkojan upp till Liksjötjärnarna. Här finns goda möjligheter att återskapa älven genom att återföra block och material till huvudfåran samt öppna upp sidofåror och bredda älven. Här finns två partier som är lugnvattensträckor. Älvsträckan i naturreservatet berörs inte heller.

8. Liksjöarna Vi vill på ett enkelt sätt göra vandring förbi dammen möjlig utan att riva den, då den är ett fint kulturminne. Genom att tröskla upp fåran ca 30 m uppströms dammen och fylla på med naturmaterial överst skapas en fors. Tröskeln skall utformas som en båge som ansluter till damm-armarna på ömse sidor. Den förstärkta tröskeln skall stiga upp mot armarna och själva forsen bör vara ca 15 m bred och smalna mot dammutloppet för att sen öka i bredd.

9 Berttjärnsbäcken området uppströms Liksjöarna- ingen åtgärd utöver fem trummor som bör läggas om. Kulturminnen som kan pekas ut är den gamla vandringsvägen upp mot Dalarna – en rastplats finns mellan tjärnarna Fisklösen och Skärtjärnen. Även resterna av slätterdammen vid Berttjärn bör märkas ut.

Elfiske

Under projektet har elfiskats på 13 lokaler för att få en uppfattning om framför allt öringens utbredning. Vi har inriktat oss på lokaler i mindre tillflöden, uppströms vägtrummor och andra hinder. Vi har även fiskat i Råbäcken (lokal 3) där inventeringsfiske inte är gjort sen tidigare.

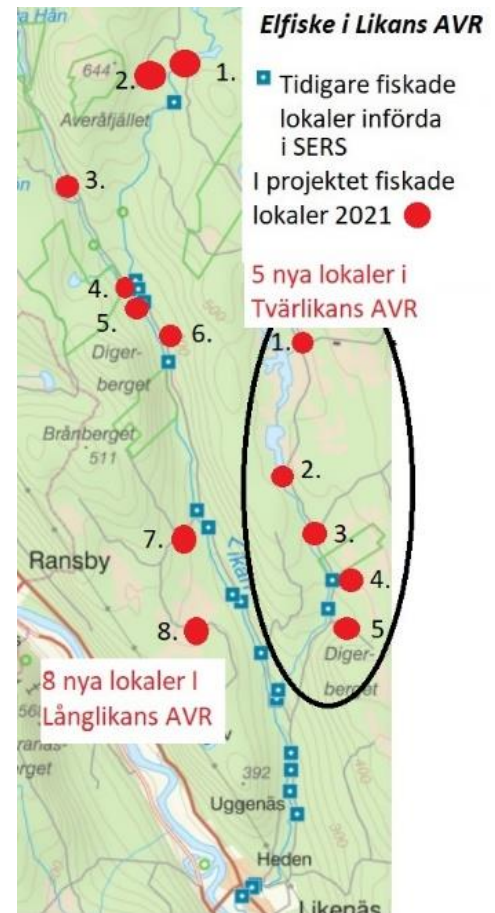
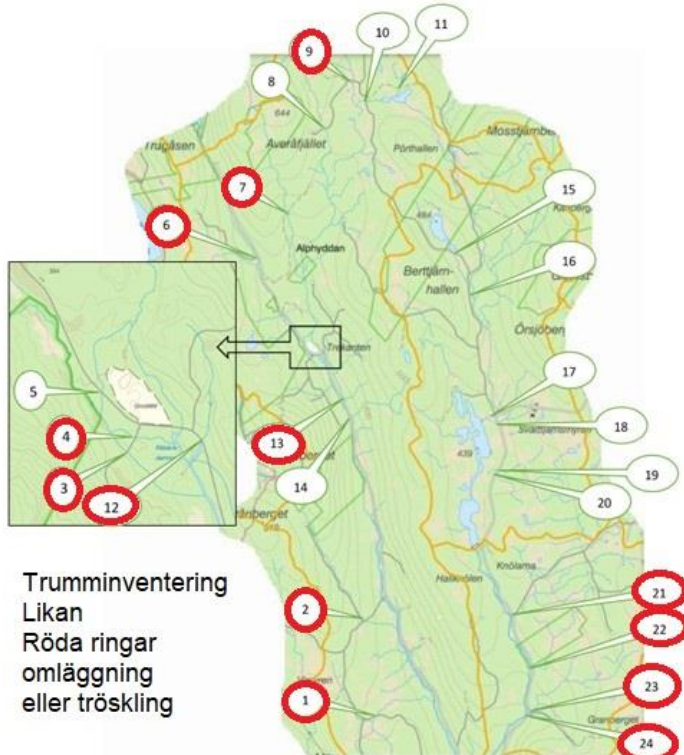
Vi bedömer helheten som god med bra tillgång på öring.

Långlikan 8 nya lokaler

1. Pörten nedströms innan trumman Fångst 9st öringar
2. Östra Averåbäcken Ingen fångst ovanför passerbar trumma i denna fina lilla bäck som rinner från norra delarna av området. **Dikade myrar uppströms bör åtgärdas för att förbättra vattenkvaliteten.**
3. Råbäcken övre- Fem öringar varav två st. 0+.
4. Råbäcken från Långlikan (Bifurkationen gott om öring, 9 st. varav 2 st. 0+.
5. Råbäcken södra. Här finns det sparsamt med öring 2 st. varav 1 st. 0+. Trumman utgör vandringshinder.
6. Orrhammarsbäcken. Öring 3 st. varav 1st 0+.
7. Svartbäcken Gott om öring 7 st. varav hela 6 st. 0+.
8. Dammälven. Öring 3st men ingen 0+.

Tvärlikan 5 nya lokaler

1. Berttjärnsbäcken Öring 3 st. 1st 0+.
2. Nedströms Liksjödammen. Öring 5st, 1st 0+
3. Strömparterren bäck från öster. Ingen fångst! Mycket fin bäck borde hysa öring.
4. Sågbäcken 3st öringar 1st 1+ +2st äldre.
5. Sågkojan vid Långavssågen. Öring 0+ 2st.

Trumminventering

Vi bedömer att områdets konnektivitet har flera brister där trummor bör läggas eller ersättas med halvbågar. I några fall kan tröskling vara nog

Nio trummor bör läggas om och i fyra fall kan tröskling vara nog. För detaljer, se Del 1, Huvuddokumentet. OBS Trummor nr 11,14,17-20 är inte kontrollerade inom projektet.